

НАЦЫЯНАЛЬНА МАРКІРАВАНАЯ СІМВОЛІКА

Ў ФРАЗЕМАХ І ПАРЭМІЯХ

Вывучэнне нацыянальнага фразеалагічнага і парэміялагічнага складу заўсёды з'яўлялася неабходным пры азнаямленні з пэўнай лінгвакультурнай супольнасцю, паколькі менавіта гэты від фальклору асабліва ярка прадстаўляе культуру, сістэму каштоўнасцей, уяўленні пра правільнае і няправільнае, пра нормы паводзін народа.

Аднак у аспекце лінгвадыдактыкі парэміі і фраземы таксама з'яўляюцца сродкам выражэння эквівалентнасці слоў, паняццяў, рэалій. Безумоўна, паняцці пра адны і тыя ж (эквівалентныя) прадметы і з'явы рэчаіснасці ў розных мовах адрозныя, таму што будуюцца на розных уяўленнях у нацыянальна адрозных свядомасцях.

Універсальнае і спецыфічнае ў мове выяўляюць лінгвістычныя і культуралагічныя лакуны. *Лінгвістычныя лакуны* з'яўляюцца фактарамі мовы, а *культуралагічныя* – фактарамі як мовы, так і цывілізацыі. Лінгвістычныя лакуны ў міжкультурнай камунікацыі уяўляюць меншую цяжкасць, чым культуралагічныя: лінгвістычныя лакуны характарызуюцца адсутнасцю эквівалентаў у адной мове або семантычнай неадпаведнасцю, а культуралагічныя лакуны характарызуюць этнакультурныя асаблівасці мовы і адрозную экстралінгвістычную рэчаіснасць. Напрыклад, да культуралагічных лакун можна аднесці:

- безэквівалентныя словы, этнаграфічнай прыметай якіх рэалій з'яўляецца адсутнасць рэчы або з'явы ў побыце аднаго народа і наяўнасць іх у другога;
- геаграфічныя рэаліі: назвы краін, тэрытарыяльных частак, гарадоў;
- антрапонімы – імёны славурых людзей;
- рэаліі культуры: літаратурныя рухі, музычныя напрамкі, рэаліі адукацыі і рэлігіі і інш.

Але трэба ўлічыць тое, што ўстойлівыя моўныя адзінкі маюць, калі можна так сказаць, агульнацывілізацыйны характар, паколькі сцвярджаюць агульнавядомыя і агульнапрынятыя ў чалавечым грамадстве нормы і каштоўнасці. Гэта вымушае аналізаваць функцыянаванне парэмій і фразеалагізмаў з пункту гледжання іх зразумеласці / незразумеласці для носьбітаў іншых лінгвакультурных супольнасцей.

Так, у складзе парэміялагічнага і фразеалагічнага фонду нацыянальных моў існуюць адзінкі,

1) сэнс якіх залежыць ад сэнсу нацыянальна або культурна маркіраванага кампанента. Такімі кампанентамі могуць служыць: назвы **жывёл і птушак** (*Ластачка дзень пачынае, а салавей канчае* (руск.), *Доўг падобны да верблюдыяці: чым даўжэй яго трымаеш, тым больш ён расце і хутка ў дзверы не пралеце* (армянск.), *Уцёк ад тыгра, а трапіў да дракона* (японск.)); назвы **раслін** (*Яловым венікам не парацца* (руск.), *Як няма інжыру з адным плодам, так не павінен у чалавека быць толькі адзін сябар* (албанск.), *Расцвіла ў садзе алыча; хто б гаварыў, ты б памаўчаў* (азерб.), *Не ўсё белае – цукар, не ўсё чорнае – фінікі* (арабск.), *Кавуновую корку абыйшоў, а на какасавай паслізнуўся* (в'етнамск.)); **тапонімы** (*Язык да Кіева давядзе* (руск.), *На Падоллі пірагі на коллі, а мы прыйшлі і там іх не знайшлі* (бел.), *Пакуль не дайшоў да Волгі, боты не здымай* (чувашск.), *Не адразу Вільню пабудавалі* (бел.)); абазначэнні **традыцый і філасофскіх сістэм** (*Каханне ляціць у чырвонай спадніцы* (японск., чырвоную ніжнюю спадніцуносяць толькі незамужнія жанчыны), *Кветка прыгожая напаяраскрытая, ап'яненне добрае лёгкае* (японск.)); назвы **рэлігійных** паняццяў і традыцый (*Як у Хрыста за пазухай* (руск.), *Аж сем бажніц убачыць* (бел.), *У чужы манастыр са сваім уставам не ходзяць* (руск.), *Няхай паны не радуюцца – прыйдзе й на іх радуніца* (бел.), *І ў ляснога пустэльніка, паглыбленага ў свае справы, бываюць сябры, абьякавыя і ворагі* (старажытнаіндыйск. афарызм), *Падман, як і галаву бонзы, не прычэшаш* (японск., бонзы галаву не голяць); назвы **нацыянальных страў** (*Мядовыя (малочныя) рэкі, кісельныя берагі* (руск.), *Свой хлеб лепшы за чужы*

плоў (таджыкск.), *Удача – брага, а няўдача – квас* (руск.), *Абы скварка й чарка, дык будзе там і наш Марка* (бел.), *Першы блін комам* (руск.), *Атрыманы воцат лепшы за абяцаную халву* (перс.); назвы **побытавых** (*Мераць на свой аршын* (руск.), *Не вучачыся, і лапця не спляцеш* (руск.), *Хто б ні ўзыйшоў у паланкін, мой сын усё роўна павінен яго несці* (індыйск.)), **грамадскіх** (*Спрачаліся мышы з-за лобнага месца, дзе будуць ката катаваць* (руск.), *Будзе і на нашай вуліцы кірмаш* (бел.), *Бяда за бядою ходзіць з калядою* (бел.)) і **прыродных** (*Першая пароша – не санны шлях* (руск.) **рэалій** і інш.;

2) сэнс якіх не залежыць ад сэнсу нацыянальна або культурна маркіраванага кампанента: *Абяцаў пан кажух, ды абяцанка не грэе* (укр.), *Прамы чалавек – як прамы бамбук: сустракаецца не часта* (японск.), *Ні юрты для жылля, ні кружкі для піцця* (мангольск.), *Выбірай у жыцці шлях слана, а не шлях гіены* (афрыканск.), *Выпіўшага айран не зловяць, аблізаўшы вядро пападзецца* (казахск.), *У каго капшук паўнейшы, у таго і суд спраўнейшы* (бел.), *І ў Гангу памыўшыся, не стане варона лебедзем* (тамільск.), *Хто не спяшаецца – і на арбе зайца дагоніць* (каракалпакск.), *Дарога ў тысячу лі пачынаецца з аднаго крока* (кіт.), *Дзеля адной ежкі сем міль пешкі* (бел.), *У юрце апора – шэст, у жыцці апора – сябар* (мангольск.), *Жук у сваім доме таксама султан* (арабск.), *Два чыге на адно плячо не надзенеш* (карэйск., чыге – прыстасаванне для пераноскі груза на спіне).

Такім чынам, кожны лінгвакультурны калектыў выбірае для перадачы аднаго і таго ж або блізкага сэнсу ўласныя, нацыянальныя сістэмы моўных сродкаў і сімвалаў, якія адначасова выражаюць нацыянальна-культурны каларыт, далучаюць нацыю да сусветнай супольнасці і абумоўліваюць спосабы і шляхі інтэрпрэтацыі ўжытых вобразаў.